

Våra skatter

Skattensnack 23 | Opinionssegrar 30 | Statsbudgeten 32 | Så bra är skattesystemet 34

Karin Johansson

vice vd Svenskt Näringsliv.

”
Vi har brist på personer till yrken som inte kräver så mycket utbildning, vi har brist på yrkesutbildade och vi har brist på högskoleutbildade. Det är en jätteutmaning.

Foto Magnus Liam Karlsson

Christian Ekström i samtal med en nytillträdd vice vd för Svenskt Näringsliv

Breda uppgörelser står högst upp på önskelistan

Text: Thomas Östberg Foto Magnus Liam Karlsson

Sedan tidigt i våras är Karin Johansson vice vd för Svenskt Näringsliv. Högst upp på hennes politiska önskelista finns breda uppgörelser över blockgränserna i ett antal viktiga frågor. Det skulle minska ryckigheten och skapa mer långsiktiga förutsättningar för svenska företag. I ett samtal med Skattebetalarnas vd Christian Ekström berättar hon bland annat om vikten av kompetensförsörjning och en stabil energiproduktion.

Karin Johansson kom till Svenskt Näringsliv från posten som vd för Svensk Handel. På meritlistan finns också jobb som statssekreterare på socialdepartementet under två Alliansregeringar mellan 2006 och 2013. På Svenskt Näringsliv har hon ansvar för näringspolitik och opinionsbildning.

Christian Ekström (CE): När du tillträdde var pandemin en stor fråga. Vilka frågor är på dagordningen nu?

Karin Johansson (KJ): Om jag snabbt, kort och koncist ska beskriva vad utmaningarna för företagen i dag är så är det kompetensförsörjning och elförsörjning.

CE: Hur kan kompetensförsörjning vara ett problem när vi har så stor arbetslöshet i Sverige?

KJ: Ja, vi har ju väldigt mycket högre arbetslöshet än våra omgivande länder. Det märkliga med den är att den inte är konjunkturell, utan strukturell. Vi behöver väldigt kraftfulla reformer för att få in fler i arbete och öka drivkrafterna till arbete. I dagsläget har vi arbetskraftsinvandring till jobb som inte kräver akademisk utbildning. Det är jobb som kan tas av väldigt många, men drivkrafterna för att ta arbete i Sverige i dag är lite för låga. Den typen av kompetens behöver vi, men också yrkesutbildade. I Rekryteringsenkäten som vi genomför varje år säger företagen att det är otroligt svårt att rekrytera yrkesutbildad arbetskraft. Tre av tio rekryteringsförsök misslyckas. Vi har brist på personer till yrken som inte kräver så mycket utbildning, vi har brist på yrkesutbildade och vi har brist på högskoleutbildade. Det är en jätteutmaning.

Fakta

Karin har varit statssekreterare för KD

Karin Johansson var vd för Svensk Handel 2013-2022. I juni i år avgick hon som ordförande i styrelsen för Karlstads universitet efter sex år. Mellan 2004 och 2006 hade hon samma uppdrag på Blekinge tekniska högskola. Bland andra styrelseuppdrag hon haft märks styrelseordförande för Sveriges Radio 1999-2003 och ledamot i Svenska Spels styrelse. Politiskt har Karin Johansson representerat Kristdemokraterna i Järfälla kommun och i Region Stockholm. Hon var statssekreterare hos Göran Hägglund på socialdepartementet 2006-2013. Inom näringslivet i Sverige har hon varit försäljningschef på France Telecom Sverige och försäljningsdirektör på Microsoft.

CE: Och vad beror problemen på?

KJ: Bland de högt utbildade är det för få som väljer inriktningen ingenjör, vilket arbetsmarknaden skriker efter. Utbildningsplatserna inom det området är inte fyllda. Då måste man fundera på hur man kan öka efterfrågan på utbildningar inom det som kallas STEM-ämnena, science, technology, engineering och mathematics. Det intresset måste man odla redan i grundskolan. Där har svensk skola en stor utmaning framför sig. Vi behöver människor som läst humaniora, fler läkare och fler sjuksköterskor också. Men det är väldigt tydligt att just ingenjörsutbildningarna inte är tillräckligt efterfrågade. Rektorer som jag pratat med skulle vilja bygga ut ingenjörsutbildningarna, men det finns ingen efterfrågan.

CE: I Storbritannien har man ett system där man kan ha läst filosofi eller historia och sedan börjar jobba på bank eller någon annanstans. Har vi en för rigid syn på att man till exempel måste ha pluggat ekonomi för att jobba på bank?

KJ: I dag handlar det väldigt mycket om person och inställning till jobbet när du rekryterar. Det finns till och med arbetsgivare som säger att det räcker med att människor har puls så anställer jag dem (skratt). Väldigt mycket handlar om attityd. Om jag läst en högskoleutbildning har jag visat att jag klarar av att inhämta kunskap. Därför tror jag att många arbetsgivare i dag i hög utsträckning söker efter människor med rätt personlighet och förmågor för att sedan själva satsa på att ge personerna jobbspecifika kunskaper.

CE: Hur är det med de jobb som är lättare att få utan en gedigen utbildningsbakgrund?

KJ: Det måste finnas en drivkraft hos dem som befinner sig i det vi kallar utanförskap att ta jobben. Man kanske också borde fundera på hur respektavståndet mellan bidrag och lön ser ut. Samtidigt måste det skapas en drivkraft hos arbetsgivare att anställa den här typen av medarbetare. Naturligtvis betyder siffrorna på sista raden mycket för företagare. De kan inte betala mer för arbetskraft.

Karin Johansson, vice vd för Svenskt Näringsliv, har varit gäst i vår podd Uppskattat. Där berättar hon mer om vad som är viktigt för landets företag.

”Man måste bygga robusta energisystem som klarar att producera den energi vi behöver, så att inte priserna rusar.”

ten än vad de tjänar på att producera. Då måste anställningsformer som etableringsanställningar, som diskuterats i Regeringskansliet under väldigt många år, komma på plats. Och vi har ju kunnat konstatera att nedsättning av arbetsgivaravgiften för unga har ökat attraktiviteten att anställa unga människor. Så vi behöver jobba med ekonomiska incitament för arbetsgivarna också. Men mycket handlar om att skapa drivkrafter att ta den här typen av jobb. Det kanske behövs ett sysselsättningskrav för den som går på försörjningsstöd, för att motivera människor. För i kölvattnet av att inte befinna sig i arbete kommer mycket annat. Det kan fostra värderingar vi inte vill se i samhället. För barn som inte ser mamma och pappa gå till jobbet ökar kanske risken att också de ska gå en sådan framtid till mötes. Även kriminaliteten frodas i kölvattnet av att inte jobba och tjäna pengar.

CE: Om vi hoppar till konjunkturläget, inflationen och vägen framåt: pandemin har avlösts av en energikris och nu ser vi en inflation som skjuter i väg. KI har, föga förvånande, konstaterat att vi är på väg in i en lågkonjunktur. Vilken roll har politiken i det läget och vilken roll har Svenskt Näringsliv med sina medlemsföretag?

KJ: Regeringen måste hålla i finanspolitiken för att inte spä på behovet av att sänka eller höja räntorna för då skapas en ond spiral. Samtidigt är de höga energipriserna en av de riktigt stora bovorna bakom inflationen. Där är det viktigt att regeringen betalar tillbaka flaskhalsavgifterna till konsumenter – både företag och individer. Man måste också bygga robusta energisystem som klarar att producera den energi vi behöver, så att inte priserna rusar. Men det är glädjande att man pratar energiproduktion i dag på ett sätt som man inte har gjort tidigare. Vi behöver mer kärnkraft i det här landet, och det har ju varit mer eller mindre tabu att prata om. I dag finns en helt annan syn. Och även om det tar tid att bygga ut kärnkraft så behöver vi en plan för energiproduktion också på lång sikt.

CE: Energipolitiken i Sverige har ju varit lite av ett Lyxfällan-beteende där vi tagit allt för givet. Nu befinner vi oss i en situation där elen är dyr när det inte blåser. Vindkraft är inte tillförlitligt för ett land där det ofta är kallt och där det finns en stor industri.

KJ: Man ska också komma ihåg att vi i dag konsumerar runt 140 terawattimmar per år. Om vi ska klara den gröna omställning som vi alla är engagerade i kommer vi 2050 att behöva producera 290 terawattimmar, alltså mer än en fördubbling. Annars klarar vi inte klimatutmaningarna, vilket innebär ett ännu värre scenario.

CE: Om vi ska klara klimatomställningen krävs det ju också tillväxt. Då behövs mycket

energi för att kunna bygga rikedom och Sverige har historiskt sett haft en stor produktion av klimatneutral el.

KJ: Visst är det så. Vår vattenkraft står för cirka 40 procent av vårt energibehov. Men i dag är nog ingen intresserad av att bygga ut fler älvar. Därför kommer vattenkraftens andel att minska. Men det är viktigt att hålla i den och att till exempel småskalig vattenkraft i södra Sverige, som utsätts för hårda miljöprövningar, inte läggs ner. Där har regeringen också ett viktigt ansvar.

KJ: Du var inne på vad Svenskt Näringsliv kan göra. Vår uppgift är att peka på näringslivets behov för att klara av situationen. Det finns ingen annan som talar för det samlade näringslivet. Som en av arbetsmarknadens parter har vi också ansvar för våra kollektivavtal och avtalsförhandlingar. Där kommer vi tillsammans med facken att ha en otroligt viktig roll att spela. För om vi inte klarar att hålla i löneökningarna så kommer inflationen att spä på och svensk konkurrenskraft försämras. Och det är långsiktigt ett jättehot mot Sverige.

CE: Vi levde i en sådan situation under 70- och 80-talen där ständigt högre löner på papperet ledde till att vi inte hade några reallöneökningar på 20 år. Folk blev inte ett dugg rikare, trots att de hade fler kronor i plånboken. Det var ingen vacker tid!

KJ: Nej, men på 90-talet kom ändå ett uppvaknande. I den djupa kris vi hamnade i föddes många fina reformer som vi haft nytta av under lång tid: det finanspolitiska ramverket, industriavtalet som gett oss reallöneökningar under decennier och alla avregleringar av olika de-

”

Det märkliga med den höga arbetslösheten är att den inte är konjunkturrell, utan strukturell.

lar av samhället som har tjänat oss otroligt väl. Nu har vi en ny kris och den måste leverera långsiktiga reformer som bygger de kommande decenniernas välbefinnande och utveckling.

CE: Du och er chefekonom Sven-Olov Daunfeldt skrev på DI-debatt att staten inte kan kompensera alla för allt. Vad menade ni med det?

KJ: I grunden är alla företagare besjälade av marknadsekonomi. Inom ramen för de spelregler som gäller ska vi kunna konkurrera på lika villkor. Ett läge där många behöver stöd som kompensation på en dysfunktionell marknad är inte långsiktigt positivt. I den bästa av världar har vi robusta regler och de som köper varor har möjlighet att göra val baserade på pris och kvalitet. Men det sätts ju ur spel när vi subventionerar än det ena, än det andra.

KJ: Under pandemin satte man marknadsekonomi ur spel genom restriktioner som kringsskar företagets möjligheter att producera och ha öppet. I ett sådant läge måste man kompensera. I dag finns inga sådana begränsningar, även om du som företagare, framför allt i södra Sverige, kan drabbas av gigantiska energipriser och energibrist. Vi har en modell där du betalar avgifter till Svenska kraftnät för att de ska bygga ut elnätet och kunna ha energiproduktion. När det fallerar och priserna ökar får du som konsument betala för att vi har en marknad som inte fungerar. De så kallade flaskhalsavgifterna måste betalas tillbaka. Det är inte ett företagsstöd eller en subvention, utan bara en återbetalning av erlagd avgift. Men politiken måste säkerställa att vi har spelregler som gör att vi faktiskt kan parera när priser går upp och ner. Det är fundamentalt. För i tider när det ropas på stöd går tron på marknadsekonomi ner.

CE: Svenskt Näringsliv skiljer ju sig en del från många av sina systerorganisationer runt om i världen. Ni är för marknadsekonomi eller pro market, medan många av de andra är pro business.

KJ: Där sticker även vårt land och våra politiker ut genom att tro på en öppen ekonomi och frihandel. Där har vi varit lite ensamma och blivit ännu ensammare när britterna lämnade EU. Det är tragiskt att se hur protektionistiskt många EU-länder agerar. För det är bara genom en fri handel som vi bygger ett välbefinnande.

CE: Inför det stundande svenska ordförandeskapet i EU är det ju också viktigt att de här frågorna drivs på i Europa. Nu är det väl vi, Finland, Nederländerna och några andra mindre länder som ska hålla emot mot protektionism, företagsstöd och bidrag till olika regioner.

KJ: Ja, det är bekymmersamt när man lyssnar på hur sällan EU-kommissionens ordförande Ursula von der Leyen använder orden konkurrenskraft

”

Ett läge där många behöver stöd som kompensation på en dysfunktionell marknad är inte långsiktigt positivt.

och företag i sina tal. Högst på agendan finns i stället självförsörjning, att bygga murar och klara oss själva. Det är helt fel inställning och prioriteringar.

CE: Från politiskt håll pratas det ibland om kvartalskapitalism och att företagen är kortsiktiga. Min erfarenhet från näringslivet är att företag är otroligt långsiktiga. Men politiken verkar tvärtom bara sikta mot nästa val. Vilka strukturella förändringar bör vi genomföra i Sverige på lite längre

sikt än nästa val? Vad ska vi göra för att bli rikare och inte tappa i välbefinnandeligan?

KJ: Du har rätt i att politiken tenderar att bli för kortsiktig. Man vill hämta hem vinsterna för att visa upp när vi går till val nästa gång. När vi ska bygga den svenska balansräkningen består vårt kapital av kompetenta invånare och medarbetare, en infrastruktur och en stabil energiproduktion. Allt detta måste man ju ha längre perspektiv på än fyra år. Att ha fyra år med en kärnkraftsvänlig regering och sedan fyra år med en regering som vill lägga ner kärnkraften främjar ju inte intresset hos riskvilligt kapital att investera i ny energiproduktion. Från näringslivets sida önskar vi att man bestämmer sig för ett antal stora, viktiga frågor och kommer överens över blockgränserna för att inte riskera ryckighet. Under förra mandatperioden gjordes det ju otroliga omsvängningar i form av konsensus om att satsa mer på försvaret och att gå med i Nato. De gjordes ”tack vare” den kris vi ser. Möjligen kan krisen också möjliggöra breda överenskommelser på andra områden, inte minst energiområdet.

